

Secció de Geografia i Història

Joan Maluquer de Motes In Memoriam

El 28 de setembre passat, morí a Barcelona i als 72 anys el Dr. Joan Maluquer de Motes i Nicolau, protohistòriador i catedràtic emèrit de Prehistòria de la Universitat de Barcelona.

El Dr. Maluquer, tal com l'anomenàvem els alumnes, havia nascut a Barcelona el desembre de 1915, és a dir, gairebé coincideix amb l'inici de l'anomenada Escola Catalana d'Arqueologia, fundada per Pere Bosch-Gimpera (nomenat catedràtic de la Universitat al 1916). Els Maluquer procedeixen d'Alentorn, un poble del municipi d'Artesa de Segre (la Noguera). Tot i residir habitualment a Barcelona, el Dr. Maluquer i la seva esposa, Maria Bernet, vivien una part de l'any a Artesa, des d'on podia estudiar amb més facilitat els jaciments arqueològics de la Catalunya Nova i, més especialment, els de la Noguera i l'Urguell.

El nostre Dr. Maluquer, malgrat els importants precedents familiars vinculats amb la jurisprudència, la política i sobretot amb la història natural, es decidí estudiar la nostra història més antiga, tot participant en la pionera i efímera Universitat Autònoma (com va recordar no fa gaires anys en el discurs *El Patronat de la primera Universitat Autònoma i els estudiants*) i essent el darrer (last but not least) deixeble directe del mestre Bosch-Gimpera. Després de la desfeta de 1939, Maluquer va ser un dels més fermes mantenidors de l'Escola (tan ben definida en el seu treball *L'Escola d'Arqueologia*, publicat dins el volum *L'aportació de la universitat catalana a la ciència i a la cultura*), va reprendre la tasca de Bosch i es va especialitzar en la protohistòria catalana i peninsular, especialment en l'anomenada cultura hallstàtica i en la ibèrica. El 1949, guanyà la càtedra d'Arqueologia de la Universitat de Salamanca. De l'estada a la

ciutat castellana han quedat treballs com la *Carta Arqueològica de Salamanca*, *Excavaciones arqueológicas en el Cerro del Berrueco* o *El Castro de los Castillejos en Sanchorreja*, la creació de la revista universitària *Zephyrus* o l'amistat amb Antonio Tovar, però també hi prosseguí els estudis de la protohistòria de la Vall de l'Ebre, dels quals destaca el dedicat a la revisió crítica d'*El yacimiento hallstático de Cortes de Navarra* (precisament durant l'última a Cortes, es va iniciar la ràpida malaltia que li ha causat la mort, sempre treballant, però, fins al darrer moment).

El 1959 obtingué la cà-

tedra de Prehistòria de la Universitat de Barcelona, i aleshores va fundar l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria, que aviat farà trenta anys, reorganitzà el departament universitari amb la faceta difusora del Diploma d'Arqueologia Hispànica, endegà els successius Symposia de Prehistòria Peninsular i creà la revista *Pyrenae*. El 1969, és nomenat degà de la Facultat de Geografia i Història i en moments força difícils va impulsar l'anomenat *Plan Maluquer*, de tanta importància en la història de la nostra universitat. Però no deixava de publicar, tot i la valuosa tasca universitària. Després dels llibres esmentats i de la col·laboració en la famosa

Historia de España dirigida per R. Menéndez Pidal (*Pueblos ibéricos i Pueblos celtas*) Maluquer porta a terme una important tasca científica editant diferents Symposia, publicant les síntesis *El proceso histórico-económico de la primitiva población peninsular i Tartessos*, i també treballs de divulgació com el volum *La humanidad prehistórica*, escrit amb Lluís Pericot (de la pionera col·lecció RTV). Aquesta voluntat de fer arribar els avenços de la investigació científica al públic no especialista, el va portar a formar part també de nombrosos consells assessors de revistes de caràcter cultural més ampli. Més recentment, ha tingut al seu càrrec els volums I de la *Història de Catalunya* de Salvat Ed. i d'Ed. 62, en gairebé deu anys de diferència, i ha dedicat els seus esforços a dur a bon terme el Programa d'Investigacions Protohistòriques, d'abast estatal (col·laboració entre la Universitat i el CSIC), a partir dels treballs realitzats sota la seva direcció en diferents poblats catalans (començant per Roses, Ullastret, Antona i, especialment, Tornabous, i acabant pels jaciments del Baix Ebre, pels andalusos i pels extremenys, sobretot pel singular jaciment de Cancho Roano, a Zalamea de la Serena, molts dels quals s'han publicat en els darrers anys). Paral·lelament, preparava un ambiciós treball sobre el poblament ibèric al Principat, en la preparació del qual visità nombrosos jaciments meridionals, com el poc conegut poblament de Santa Anna de Castellvell del Camp. L'assaig sobre *Arquitectura i urbanisme ibèrics a Catalunya* és fruit d'aquesta tasca.

Pel que fa a les comarques meridionals del Principat, hem de recordar aquí les campanyes en el poblament del Tossal del Moro de Pinyeres (Batea) i en els sepulcres

megalítics de Vallldossera (Querol). Durant aquells anys, al principi dels seixanta, vingué a Tarragona, convidat per la Reial Societat Arqueològica Tarraconense, que el nomenà Soci d'Honor fa pocs anys, per parlar sobre la seva temàtica preferida, els *Pobles indígenes i pobles indoeuropeus en la Prehistòria hispànica* (1963). Molt més recentment, han vist la llum les memòries científiques sobre el poblat i les necròpolis paleoibèriques -respectivament- de la Ferradura (Ulldecona), Mas de Mussols (La Palma, Tortosa) i Mianes (Santa Bàrbara).

Maluquer va acceptar, en un servei important a Catalunya, sovint mal valorat, els càrrecs de **Comisario General de Excavaciones Arqueológicas** (1974) i en plena transició política, la de **Subdirector General de Arqueología** (1978), en la comissió del qual afrontà amb decisió la greu problemàtica creada per l'afer del teatre romà i la comunitat de propietaris *Port Tàrraco*, qüestió que coneixia prou bé perquè havia participat, durant el polèmic any 1977, en una clarificadora taula rodona realitzada a la Facultat de Tarragona. Ell i altres personalitats del món universitari i cultural, acom-

panyats d'un nombrós grup d'estudiants, van aconseguir convèncer el governador civil d'aleshores que ordenés l'aturada de les obres que malmetien les restes arqueològiques. La defensa del teatre romà no es limità només a accions reivindicatives sinó que, des de la **Subdirección General** (que poc després iniciara els traspasos a les Autonomies) tingué una cura constant del monument. Aquest fet provocà algunes reaccions extemporànies entre els *perjudicats*, a més a més de les pintades al·lusives en el teatre i àdhuc a Barcelona. Tanmateix, salvaguardà el valuós patrimoni tarraconense.

Recordem també la intervenció en les primeres tasques de recuperació del jaciment neolític de la Timba del Barenys, de Riudoms (1980) i la participació en la inauguració, l'any 1984, del nou museu d'arqueologia Salvador Vilaseca de Reus, acte on parlà sobre *El doctor Vilaseca i la Prehistòria catalana*, tot oblidant les velles dificultats, gairebé de caire burocràtic però típiques en una figura com Vilaseca, que havien sorgit entre el catedràtic de Barcelona i el prehistoriador reusenc, quan aquest era **Comisario Provincial de Excavaciones**

(l'any 1963, aquest càrrec convertia Vilaseca en una mena de virrei arqueològic), perquè Maluquer havia obtingut l'autorització oficial directament a Madrid per excavar a Pinyeres i a Querol, i ningú no havia pensat d'informar Vilaseca. En conseqüència, aquest acusà Maluquer, en una memorable sessió de la **Comisión Provincial de Monumentos**, d'excavar de forma clandestina! Val a dir, tanmateix, que les relacions entre ambdós prehistoriadors acabarien essent prou cordials, ja que probablement recordaven la vinculació comuna, tot i ser diversa, amb la figura cabdal de Bosch-Gimpera.

Amb motiu de la jubilació acadèmica, l'any 1986, va ser el centre merescut de tota una sèrie de distincions i actes de respecte, començant per la Medalla d'Or de la Universitat de Barcelona i acabant per l'homenatge dels col·legues durant el 7è Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà. Des d'aleshores, és en premsa un volum de col·laboracions científiques editat per l'Institut d'Arqueologia i Prehistòria que ell fundà, l'any 1989 farà trenta anys, i que no ha pogut veure imprès. Nosaltres, els seus estudiants, sempre el recordarem com un catedràtic excel-

·lent i una persona humanament extraordinària. No oblidarem mai ni l'enriquidor treball de camp fet sota la seva direcció a Tornabous, a la Cova del Parco d'Alòs de Balaguer, a Zalamea de la Serena, Cortes de Navarra, ni les tardes, especialment les sobretalles, passades comentant les excavacions que realitzàvem o escoltant la gran quantitat i la qualitat de les anècdotes recollides al llarg de la seva vida professional, dels seus records de la guerra civil, o altres de temàtica del tot diversa però farcida de suggeriments. El respecte i, sobretot, el gran afecte que li teníem, que compartia la seva esposa, la senyora Maria-ens ajuden a superar la seva pèrdua, especialment sensible, ja inevitable i que ha arribat massa d'hora, just quan tots esperàvem tant d'ell. Una greu malaltia, que havia superat inicialment amb una força de voluntat i un coratge formidables, li havia fet minvar una mica l'activitat però, com a treballador de mena que era, mai no deixava d'escriure i de preparar noves investigacions. Com afirmava Agustí Pons a l'*Avui*, *Catalunya ha perdut un gran savi i un home generós i intel·ligent*. En pau reposi.

JAUME MASSÓ

Secció de llengua i literatura

Encontre d'escriptors

Els dies 6, 7 i 8 d'octubre passats, l'editorial valenciana Tres i Quatre realitzà, dins el marc dels Premis Octubre 1988, un encontre de joves escriptors. Les jornades comptaren amb la participació d'un centenar de joves becats per la Generalitat valenciana, la Generalitat catalana, les diputacions, diferents ajuntaments -entre ells, el de Reus- i altres institucions. A banda d'algunes ponències concretes -*La perspectiva crítica de la narrativa txeca*, per Jan Schejbal, *narrar a Alemanya*, per Bettina Blumemberg, o *la ficció portuguesa, temporalitat i novel·la*, per Eduardo Lourenço- el més interessant de les jorna-

des foren les conferències que feien referència al moment actual de la literatura catalana i, en especial, als escriptors joves. Entre totes elles, una de les més interessants i alhora més polèmica fou la de Rafel Vallbona. El jove escriptor barceloní atacà el *muntatge*, com ell mateix anomenà, creat al voltant dels joves escriptors. Després del fracàs generacional dels escriptors dels setanta, editors i crítics havien inventat la denominació *escriptor jove* per intentar omplir un buit insalvable. El terme aplegava, doncs, una mena de *fills de la crisi*, joves autors sense cap altre punt de contacte entre ells que la coincidència temporal, i que ha-

vien anat a parar en un mateix sac. La joventut, possiblement per la influència d'un corrent arribat dels Estats Units de la mà d'autors com Bret Easton Ellis o Jay McInerney, esdevenia un atribut estilístic que marcava el valor de les seves produccions. Aquesta ponència donà lloc a una interessant taula rodona que girà al voltant de les suposades facilitats que troben els autors nous per publicar les seves obres i al polèmic tema dels concursos literaris, que no sempre garanteixen la qualitat dels premis que concedeixen. Finalment, tothom coincidí a admetre la denominació d'escriptor jove com una manera d'anomenar aquelles persones noves en la

pràctica de la literatura, i no com un atribut estilístic generacional. D'altra banda, la ponència del crític Julià Guillamon reivindicà, com havien fet altres assistents, la necessitat d'una literatura basada en el llenguatge i que alhora proporcionés plaer al lector, en lloc de la literatura-cigarreta -literatura de consum-, que només pretén entretenir. En definitiva, les jornades permeteren un intercanvi d'opinions interessant entre diferents persones preocupades per la literatura d'arreu dels Països catalans, en el marc d'una València en festes que celebrava el 750 aniversari de la conquesta.

ROSA PAGÉS